

Специјални резерват природе

"Увац"

СПЕЦИЈАЛНИ РЕЗЕРВАТ ПРИРОДЕ "УВАЦ"

Фото: Милош Караклић

ПРОГРАМ УПРАВЉАЊА ЗА 2023. ГОДИНУ

Нова Варош, децембар 2022. године

I УВОД

Резерват Увац д.о.о. је привредно друштво које је основала Влада Републике Србије 08. јануара 2007. године. Пуних 15 година друштво управља Специјалним резерватом природе "Увац", природним добром од изузетног значаја за РС. Овај предео је до те, сада већ далеке 2007. године, био "неоткривено" благо Србије. Сада је СРП "Увац" "драгуљ" који многи препознају, не само у Србији, већ и у региону и знатно шире. У овом периоду управљања заштићеним подручјем постигнути су (неподељено је мишљење свих: бројних установа, организација, удружења, као и појединаца) одлични резултати на пољу заштите лешинара (превасходно белоглавих супова) и других врста птица и животиња, веома добри резултати када је заштита рибљег фонда у питању (посебно племенитих, салмонидних врста), добри резултати када је реч о заштити биљног света заштићеног подручја, као и када је заштита геонаслеђа, свакако укључујући и спелеолошке објекте.

Током априла месеца 2021. године на сајту Министарства за заштиту животне средине објављена је нова Студија заштите Специјалног резервата природе „Увац“. Ову стручну основу за заштиту (Студију заштите) је израдио ЗЗПС у августу месецу 2019. године и истом се на подручју успостављају сва три степена заштите. Обухват СРП "Увац" се "шири" са 7543 хектара на 11746 хектара. Од наведених 11746 хектара, 8064,5 хектара припада територији општине Нова Варош (68,66% територије под заштитом), 3643,5 хектара територији општине Сјеница (31.02%) и (по први пут) 38 хектара територији општине Прибој (0,32%).

Највећи проблеми који су оптерећивали и који и дан-данас оптерећују рад на заштити повереног подручја, односно управљању истим су: отпадне воде, бесправна градња, комунални отпад, као и проблеми присутни у последњих неколико година, а то су велики "притисак" посетилаца на Увачко језеро, првенствено кањон истог и Ледену пећину (која је део Увачког пећинског система, укупно дугог 6185 метара) и велике осцилације нивоа воде на увачким језерима услед неповољних хидролошких услова (од јесени 2021. године) и повећане производње електричне енергије (стални рад хидроелектрана), изазване енергетском кризом у којој се налази и РС. Комплетну 2022. годину је обележио изузетно низак водостај на увачким језерима, посебно на Увачком и Златарском језеру. Нова Студија заштите на деловима ЗП где је извршен притисак за изградњу објеката предвиђа трећи степен заштите и самим тим олакшава мештанима добијање грађевинске дозволе. Овим су оправдана очекивања да ће и овај проблем бити колико-толико решен, али не и проблем постављања камп кућица и надстрешница. Иста Студија, на делу ЗП где је изражен притисак од стране посетилаца, предвиђа први степен заштите. Самим тим заштита овог дела подручја изискиваће и додатни надзор и појачано ангажовање чуварске службе, посебно у периоду од пролећа до јесени.

Програм управљања за 2023. годину се доноси на основу члана 6. став 4. Уредбе о заштити Специјалног резервата природе "Увац" ("Службени гласник РС", бр. 25/06 и 110/06) и члана 54. Закона о заштити природе ("Сл. гласник РС", бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010 - испр., 14/2016 и 95/2018 - др. закон и 71/2021), као и на основу Решења о условима заштите

природе, донетим од стране Министарства заштите животне средине, број: 353-02-03918/2022-04.

Све активности на ЗП СРП "Увац" планирају се према препорукама ресорног министарства, а имајући у виду и новонасталу енергетску кризу.

II ЦИЉЕВИ ЗАШТИТЕ, ОЧУВАЊА, УНАПРЕЂЕЊА И ОДРЖИВОГ КОРИШЋЕЊА ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА

Основни циљеви заштите, очувања, унапређења и одрживог коришћења заштићеног подручја Специјални резерват природе "Увац" дефинисани су Студијом заштите а употпуњени су потребама на терену и то су:

- успостављање граничних и унутарграничних ознака;
- активан надзор од стране чуварске службе;
- очување и даље снажење популације белоглавог супа (Лат. *Gyps fulvus*);
- очување станишта и побољшање стања популација других значајних врста птица (сурог орла, змијара, белорепана, осичара, рибара, буљине, великог ронца, пузгавца, планинског детлића, прдавца, сивог сокола, крстокљуна, пупавца, кривокљуног спрудника, црвеноног спрудника, великог вранца, ђубастог гњурца, црновратог гњурца, барске шљуке, златног вивка, сиве грмуше, беле роде, водомара...), дивљачи и другог животињског света (посебно срна, видри, вукова, медведа...);
- поновно насељавање дивљих врста биљака и животиња које су нестале с подручја СРП "Увац", посебно представника птица грабљивица, као што су, пре других, црни лешинар ("суп старешина" - Лат. *Aegipius monachus*), бела кања ("египатски" лешинар - Лат. *Neophron percnopterus*) и орао брадан ("костоберина" - Лат. *Gypaeus barbatus*);
- очување и повећање ихтиофауне уз јачање учешћа аутохтоних врста (младица (Лат. *Nucho hucho*) и поточна пастрмка (Лат. *Salmo trutta*)) и снажење њихових популационих карактеристика;
- очување разноврсности флоре, шумских, ливадских и свих других биљних заједница;
- побољшање структуре и квалитета шумских састојина, и сузбијање шумских штеточина (на првом месту поткорњака);
- очување геоморфолошких, хидролошких и спелеолошких одлика и феномена геонаслеђа;
- очување и побољшање стања природних чинилаца животне средине, посебно квалитета вода и земљишта, као и заштита од буке и обезбеђење адекватног управљања отпадом;
- очување лепоте и разноврсности предела, одржање и унапређење предеоних и амбијенталних обележја комплетног заштићеног подручја;
- одрживо коришћење природних ресурса: пољопривредног земљишта, шума, вода, минералних сировина...;
- обезбеђење услова за органску пољопривредну производњу;
- планско уређење простора, уз санацију последица досадашње "дивље", односно бесправне изградње објеката;
- развој рекреације и туризма, првенствено екотуризма, на принципима одрживог развоја;

- уређење пећина за посеђивање (првенствено Ледене пећине);
- проширивање знања о свим елементима природног и антропогеног комплекса заштићеног подручја, односно развој и даље унапређење образовања (када су ученици основних и средњих школа у питању, као и студенти) и развој и даље унапређење научноистраживачког рада, у сарадњи са научним установама, организацијама и институтима;
- стварање услова за бољи живот месног становништва на територији ЗП СРП "Увац" и непосредне околине.

III ЗАШТИТА, ОДРЖАВАЊЕ, ПРАЋЕЊЕ СТАЊА И УНАПРЕЂЕЊЕ ПРИРОДНИХ И СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ

1. Приоритетне мере и активности на управљању природним вредностима

1.1. Чување

У служби надзора тренутно је запослено 11 (једанаест) лица. Чуварску службу СРП "Увац" чини: 7 (седам) чувара заштићеног подручја (6 (шест) у сталном радном односу и 1 (један) у радном односу на одређено време), управник рибарског подручја/руководилац чуварске службе који врши, организује и спроводи надзор над заштићеним подручјем и 3 (три) рибочувара. Поред чувара, чување и надзор се организује и уз помоћ волонтера, као и уз помоћ припадника ПС Нова Варош и ПС Сјеница, по потреби.

Ова служба је током 2022. године претрпела одређене промене које се односе на запослена лица. Почетком другог квартала 2022. године, конкретно 01. априла 2022. године, у радни однос на неодређено време, а после уредно спроведеног конкурса, ступила су следећа лица: Душко Мандић, на пословима чувара заштићеног подручја и Неџад Џановић, на пословима рибочувара. (Џановић је и у претходном периоду био запослен у Резерват Увац д.о.о., по уговору о раду на одређено време.) Следећег месеца, прецизније 18.05.2022. године у радни однос на одређено време (годину дана) примљен је Ади Адиловић. Исти обавља послове чувара заштићеног подручја. Сва напред наведена лица, односно, сви чувари, сви рибочувари и управник рибарског подручја/руководилац чуварске службе имају положене стручне испите, односно поседују одговарајуће лиценце за обављање послова које обављају, а такође, имају уредна лекарска уверења за обављање послова са повећаним ризиком.

Једно лице које обавља послове чувара заштићеног подручја, Месуд Реброња, из Сјенице, почетком децембра месеца 2022. године стиче услов за одлазак у старосну пензију (навршава 65 година живота). Почетком 2023. године, Резерват Увац д.о.о. планира расписивање конкурса за чувара заштићеног подручја, како би се "попунило" упражњено радно место.

Такође, једно лице које обавља послове рибочувара заштићеног подручја, Зихнија Папић, из Сјенице, августа месеца 2023. године стиче услов за одлазак у старосну пензију (навршава 65 година живота). У месецу августу 2023. године, Резерват Увац д.о.о. планира расписивање конкурса за рибочувара, како би се "попунило" упражњено радно место.

Имајући у виду напред речено, службу надзора у 2023. години извршаваће 7 (седам) чувара заштићеног подручја, 1 (један) управник рибарског подручја /руководилац чуварске службе (са овлашћењима чувара заштићеног подручја) и четири рибочувара (што ће у наставку бити прецизније објашњено). Овај број запослених у служби надзора није довољан да би се очувало и унапредило поверено заштићено подручје.

Услед тога, односно услед недовољног броја чувара заштићеног подручја, а како је створена обавеза примењивања режима и мера прописаних у новој Студији заштите, управљач је принуђен да и у 2023. години већ запослене чуваре ангажује и прековременим радом у време повећаног туристичког притиска на заштићено подручје, а и за време мреста појединих рибљих врста.

Поред наведеног, Резерват Увац д.о.о. и у току 2023. године планира, а пошто тражи и добије сагласност Комисије за давање сагласности за ново запошљавање и додатно радно ангажовање код корисника јавних средстава, да ангажује пет лица по Уговору о привременим и повременим пословима. Та лица би била ангажована да чисте и уређују ЗП, уређују пешачке и бицикличке стазе, раде на наплати улазница у ЗП и у пећинске објекте, постављају табле обавештења и забрана, као и информативне и едукативне табле. У 2023. години, ова лица ће радити и на улазној станици, код видиковца Велики врх. Наиме, поменутом Студијом установљен је први степен заштите, а обавеза управљача је да направи улазну станицу са рампом и сталним надзором чуварске службе. (О овоме ће више речи бити у делу: **V ПЛАНИРАЊЕ, ИЗГРАДЊА И УРЕЂЕЊЕ ПОДРУЧЈА.**)

Такође, Резерват Увац д.о.о. годинама уназад успешно учествује на конкурсима Националне службе за запошљавање "Јавни радови од интереса за РС". Ангажована лица, чији одабир врши Национална служба за запошљавање (која покрива и трошкове ангажовања истих), раде махом на чишћењу и уређењу подручја, као и на уређењу пешачких и бицикличких стаза. Са праксом учешћа на наведеном конкурсима, наставиће се и у 2023. години, наравно под условом да исти буде расписан.

Резерват Увац д.о.о. планира да у 2023. години у стални радни однос (поред напред наведених чувара заштићеног подручја и рибочувара – "замена" лица која одлазе у старосну пензију) прими још два лица: 1) једно лице на радно место управника резервата и 2) једно лице на радно место рибочувара.

Управник резервата би обављао послове у потпуности у складу са Правилником о условима које мора да испуњава управљач заштићеног подручја, а који, између осталог, предвиђа:

"1) Службу заштите, унапређења, промовисања и одрживог развоја заштићеног подручја са:

(1) најмање једним запосленим лицем на пословима заштите природе, које мора да има VII степен стручне спреме или мастер студије биолошког, шумарског, пољопривредног, еколошког или географског

усмерења, радно искуство од најмање једне године, које координира пословима заштите и мониторинга заштићеног подручја, обезбеђује поштовање режима и зона заштите, обележавање подручја, координира израду планова управљања и годишњих програма управљања, стратешко планирање, имплементира одредбе просторног плана, и сл.;"

Када се ради о рибочувару, односно планираном запошљавању једног лица, истичемо да, од момента раздвајања чуварске од рибочуварске службе, управљач Резерват Увац д.о.о. је у проблему јер нема минималан број рибочувара предвиђен за чување рибарског подручја СРП "Увац".

У сектору руковођења и управљања тренутно је запослено једно лице на радном месту директор (конкретно, в.д. директора, у оставци) и исти број лица планира се и за 2023. годину.

У сектору нормативно-правних и књиговодствено-рачуноводствених послова тренутно су запослена три лица (саветник за нормативно - правне послове, књиговођа и секретар) и исти број извршилаца планира се и за 2023. годину.

Скупштину Резерват Увац д.о.о. чине председник и два члана за чији рад ће се, и током 2023. године, исплаћивати накнаде.

Припадници чуварске службе поседују прописане униформе које су набављене крајем 2020. године. Међутим, летња униформа је због чињенице да чувари немају резервну униформу и да је константно носе од априла до новембра изхабана и поцепана. Током 2023. године извршиће се набавка униформе за чуваре и рибочуваре. Чувари и рибочувари су опремљени средствима за рад на терену, попут фотоапарата, двогледа, батеријских лампи, кишних кабаница, гумених чизама... ако то буде неопходно, а због дотрајалости, део наведене опреме ће бити "обновљен", тј. замењен новом. Такође, приликом обављања појединих послова (чишћење ЗП, уређење стаза, чишћење хранилишта, као и други физички послови) није примерено и адекватно исте обављати у униформи, стога је потребно редовно обнављати "ХТЗ" опрему.

У 2021. години, Резерват Увац д.о.о. је планирао предузимање низа активности како би извршио замену ванбродских мотора са унутрашњим сагоревањем са моторима на електро погон. Ова активност је планирана како би се спровели услови заштите природе које је ЗЗПС прописао решењем 03 број 0198-1033/2, а које је потврдило ресорно министарство другостепеним решењем број:353-03-01196/2020-10. За ову програмску активност била су неопходна и значајна финансијска средства која нису опредељена од стране ресорног министарства кроз тражене субвенције. Нацртом Уредбе о проглашењу специјалног резервата природе „Увац“ замена ванбродских мотора са унутрашњим сагоревањем моторима на електропогон је одложена на максимум три године од момента доношења Уредбе.

Имајући у виду напред речено Резерват Увац д.о.о. ће вршити припремне радове за прелазак на ванбродске електромоторе кроз прикупљање пројектне документације и изналажења идејних решења. За ову сврху потребно је набавити и монтирати шест пунктова, места за

пуњење акумулатора, на различитим локалитетима, (три на Златарском језеру и три на Увачком (Сјеничком)) језеру. За ове пунктове потребно је обезбедити прикључак за струју, а при том до истих је потребно довести струју у просечној дужини од 1.500 метара од најближег далековода или обезбедити други сигуран извор енергије.

Током 2022. године, због дотрајалости, моторно возило *тојота* није прошло технички преглед и избачено је из саобраћаја тј. стављено је на расход. Овим возилом је пуних 14 година вршен превоз угинулих животиња са пољопривредних газдинстава до хранилишта Манастирина. Током 2017. године уз субвенцију ресорног министарства набављено је ново возило са којим се врши превоз угинулих животиња. Међутим, како је рад хранилишта од пресудног значаја за опстанак и повећање броја јединки белоглавих супова тиме је и створена потреба да се са два возила врши довоз угинулих животиња и из локалних кланица споредни производи животињског порекла. За ову намену, испитујући понуде на тржишту, једино оправдано решење је да се набави теретно возило са погоном на сва четири точка (попут камиона „путара“) на чију каросерију би се монтирао непропусни контејнер. Набавка овог возила је оправдана и из разлога што би са оваквим возилом истовремено преузимали два-три леша угинулих животиња и самим тим смањили трошкове за гориво. Са овим малим камионом је и лакше манервисати на газдинству где се преузима леш него са аутом и приколицом. Поред овога на камион је могуће монтирати „кашику“ за чишћење и тако би решили проблем чишћења прилазних путева од снега до хранилишта као и чишћење самог хранилишта.

И током 2023. године планира се одржавање већ постојећег видео надзора. Како су камере постављене на највишим тачкама кањона ради њихове веће функционалности и покривености подручја, то увек постоји могућност да услед електронског пражњења (удара грома) страда неки део рачунарске опреме неопходан за рад видео надзора. Поред текућег одржавања видео надзора вршиће се и набавка и постављање новог, на локалитетима где то буде потребно.

За новозапослена лица, тј. лица која ће бити примљена у радни однос у 2023. години, извршиће се набавка униформи и њихово опремање средствима теренског рада, попут фотоапарата, двогледа, батеријских лампи, кишних кабаница, гумених чизама...

- средства за бруто зараде седам чувара заштићеног подручја и зарада руководиоца чуварске службе:

Средства за ову намену обезбеђује	Износ
Министарство заштите животне средине	6.400.000,00
Резерват Увац д.о.о. - средства од накнада	1.815.000,00
Укупно:	8.215.000,00

Напомена: планирана средства од Министарства заштите животне средине износе 800.000,00 по чувару заштићеног подручја.

- средства за бруто зараде рибочувара (са планираним новозапосленим) - укупно 4 лица:

Средства за ову намену обезбеђује	Износ
-----------------------------------	-------

Резерват Увац д.о.о. - сопствени приходи	3.400.000,00
Укупно:	3.400.000,00

- средства за бруто зараде стручног особља које у складу са законом обавља послове управљања и руковођења заштићеним подручјем:

Средства за ову намену обезбеђује	Износ
Министарство заштите животне средине	80.000,00
Резерват Увац д.о.о. - средства од накнада	3.400.000,00
Укупно:	3.480.000,00

- средства за бруто зараде осталог особља запосленог код управљача (директор, саветник за нормативно-правне послове, књиговођа, секретар) и материјални трошкови њиховог рада (закуп пословног простора са свим режијама, канцеларијски материјал, поштанске услуге, поправке рачунара, штампача...):

Средства за ову намену обезбеђује	Износ
	с
Резерват Увац д.о.о. - средства од накнада	7.700.000,00
Укупно:	7.700.000,00

- средства за основну обуку чувара за рад са живим дивљим животињама, како би стекли практично искуство:

Средства за ову намену обезбеђује	Износ
Министарство заштите животне средине	100.000,00
Резерват Увац д.о.о. - сопствени приходи	50.000,00
Укупно:	150.000,00

- средства за накнаде за чланове Скупштине Резерват Увац д.о.о.:

Средства за ову намену обезбеђује	Износ
Резерват Увац д.о.о. - сопствени приходи	1.300.000,00
Укупно:	1.300.000,00

- средства за опремање чуварске и стручне службе (тзв. "ХТЗ" опрема, двогледи, батеријске лампе, фото-апарати...):

Средства за ову намену обезбеђује	Износ
Резерват Увац д.о.о. - сопствени приходи	300.000,00
Укупно:	300.000,00

- средства за набавку униформи за чувара заштићеног подручја:

Средства за ову намену обезбеђује	Износ
Министарство заштите животне средине	560.000,00
Резерват Увац д.о.о. - сопствени приходи	240.000,00
Укупно:	800.000,00

- средства за набавку униформи за остале запослене који нису чувари заштићеног подручја:

Средства за ову намену обезбеђује	Износ
Резерват Увац д.о.о. – сопствени приходи	500.000,00
Укупно:	500.000,00

- средства за гориво (за возила, пловила, моторне тестере, моторне тримере...):

Средства за ову намену обезбеђује	Износ
Министарство заштите животне средине	2.800.000,00
Резерват Увац д.о.о. – средства од накнада	1.200.000,00
Укупно:	4.000.000,00

- Набавка возила за потребе превоза угинулих животиља на хранилиште "Манастирина" (замена возила које је отписано током 2022. године):

Средства за ову намену обезбеђује	Износ
Министарство заштите животне средине	3.000.000,00
Резерват Увац д.о.о. – средства од накнада	1.200.000,00
Укупно:	4.200.000,00

- Током 2023. године планира се одржавање постојећег видео надзора:

Средства за ову намену обезбеђује	Износ
Резерват Увац д.о.о. – сопствени приходи	150.000,00
Укупно:	150.000,00

1.2. Одржавање

Резерват Увац д.о.о., улаже додатне напоре на одржавању заштићеног подручја, као и материјално техничких средстава рада. Најзначајнија активност чуварске службе, а и свих запослених, је да се одржи чистоћа повереног подручја. И током 2023. године радиће се на чишћењу СРП "Увац", прилазних путева и околине од разноразног отпада - пластичних флаша, пластичних кеса, лименки, канти (пластичних и металних), стаклених флаша... Познато је: Резерват Увац д.о.о сваке године чисти ЗП СРП "Увац", непосредну околину и прилазне путеве. Проблем са отпадом је приметан и присутан годинама, штавише деценијама, и, на нашу жалост, биће присутан и у наредним годинама, док се системски не реши. Неопходно је (што стално истичемо и на чему радимо колико је у нашој моћи) стално радити на едукацији становништа, посебно деце предшколског узраста, ученика основних и средњих школа, када је заштита и очување животне средине у питању. Док је ситуација оваква каква је тренутно, једини "лек" је чишћење подручја сваке године, скоро свакодневно, а у више наврата организовање "акција" чишћења, посебно у рано пролеће и крајем лета, односно почетком јесени (када се завршава туристичка сезона) а што је обиман посао. Свакако, поред чуварске и рибочуварске службе, на пословима чишћење (у периоду од априла-маја до септембра месеца) раде и лица која ангажујемо по уговору о обављању привремених и повремених послова, а на пројекту Националне службе за зашошљавање: Јавни радови од интереса за РС.

Вршиће се, током наступајуће 2023. године (као што је то био случај и претходних година, као што ће то бити случај и наредних година)

дезинфекција и чишћење волијера, хладњаче и приколице за довоз угинуле стоке на хранилиште. Наиме, одржавање подразумева редовне, текуће активности и посебне радове и мере, а које се понављају из године у годину, а у циљу обављања планираних активности.

Током 2023. године вршиће се и редовно сервисирање возила, пловила, ванбродских мотора, моторних тестера и тримера. Вршиће се редовна регистрација возила и пловила. Поред овог, вршиће се и радови на другим одржавањима материјално техничких средстава која настају током процеса рада.

Поред ових редовних активности које се понављају из године у годину, у 2022. години извршена је замена дрвене ограде на тераси око визиторског центра као и одржавање и замена (где је то било потребно) бетонских подних површина и површина од сиге око визиторског центра на Кокином броду. У 2023. години наставиће се радови на одржавању визиторског центра и извршиће се фарбање избледелих дрвених и металних површина, замену отрулих даски и улазних врата. Унутар визиторског центра потребно је извршити водоинсталатерске радове (поправка већ постојеће инсталације) и замену цеви која је пукла, а шта изискује и замену плафона у улазном делу.

- сакупљање и одвожење отпада са заштићеног подручја и одржавање уредности јавних објеката и површина. Сакупљена отпад ће се разврставати и рециклирати у рециклажном центру у Новој Вароши:

Средства за ову намену обезбеђује	Износ
Министарство заштите животне средине	100.000,00
Резерват Увац д.о.о. – средства од накнада	100.000,00
Укупно:	200.000,00

- материјални трошкови одржавања техничких средстава за рад чуварске службе (регистрација возила и пловила, амортизација материјално-техничких средстава, превасходно возног и пловног парка):

Средства за ову намену обезбеђује	Износ
Резерват Увац д.о.о. – сопствени приходи	2.600.000,00
Укупно:	2.600.000,00

- средства за одржавање визиторског центра на Кокином броду:

Средства за ову намену обезбеђује	Износ
Министарство заштите животне средине	500.000,00
Резерват Увац д.о.о. – средства од накнада	400.000,00
Укупно:	900.000,00

1.3. Обележавање

Обавеза управљача је да успостави граничне и унутарграничне ознаке заштићеног подручја. Ова активност током 2023. године ће се радити у складу са објављеном Студијом заштите, а којом су на подручју СРП "Увац" установљена сва три степена заштите. Успостављање нових

граничних ознака изискује значајно време и додатан теренски рад чуварске службе, а и ангажовање лица из области геодетске струке и катастра. Поред наведеног потребно је набавити савремену опрему за теренски рад (мултифункционални GPS уређај) и обучити чуварску службу за руковање истим. Имајући у виду све напред речено током 2023. године вршиће се набавка статусних табли онако како је прописано Правилником о начину обележавања заштићених природних добара („Службени гласник РС”, бр. 30, од 16. маја 1992, 24 од 26. марта 1994., 17 од 11. априла 1996.) као и извршити набавка фарби и средстава за фарбање.

Поред постављања граничних ознака потребно је на путевима који воде у заштићено подручје поставити, а у циљу информисања пролазника и посетилаца, табле упозорења, обавештења и забрана.

- одржавање статусних табли и постављање граничних ознака Специјалног резервата природе "Увац" и Рибарског подручја СРП "Увац":

Средства за ову намену обезбеђује	Износ
Министарство заштите животне средине	250.000,00
Резерват Увац д.о.о. - средства од накнада	150.000,00
Укупно:	400.000,00

- Поред постављања граничних ознака потребно је на путевима који воде у заштићено подручје поставити, а у циљу информисања пролазника и посетилаца, табле упозорења, обавештења и забрана. Средства за ову намену приказана су у табели која следи:

Средства за ову намену обезбеђује	Износ
Министарство заштите животне средине	100.000,00
Резерват Увац д.о.о. - средства од накнада	100.000,00
Укупно:	200.000,00

- Набавка савремене опреме за теренски рад, мултифункционални GPS уређај и обука чуварске службе за руковање истим

Средства за ову намену обезбеђује	Износ
Министарство заштите животне средине	100.000,00
Резерват Увац д.о.о. - средства од накнада	100.000,00
Укупно:	200.000,00

2. Приоритетне мере и активности на управљању културно-историјским вредностима

Простор СРП "Увац" (и непосредне околине) обилује културним наслеђем, односно археолошким локалитетима који представљају скуп ресурса наслеђених из прошлости који се идентификују као одраз и израз непрекидно еволуирајућих вредности, уверења, знања и традиције. Те вредности остају непознате уколико локалитети не добију адекватну валоризацију, конзервацију, презентацију и управљање који омогућавају њихово баштињење развијајући концепт одрживог развоја.

Овај простор насељаван је од периода праисторије, па током антике и средњег века до данас. О томе сведоче познати локалитети и археолошка истраживања мањег обима којима нису уследили конзерваторско-рестаураторски радови, те данас нису презентовани широј јавности и уврштени у туристичку понуду. У складу са надлежностима, обавезама и овлашћењима друштва СРП Увац, које се односе на вршење мониторинга на природним и **културним вредностима** за 2023. годину, планиране су следеће активности:

1. Рекогносцирање, документовање, просторно позиционирање и зонирање археолошких локалитета у оквиру СРП Увац;
2. Валоризација добара и припрема документације за евидентирања и проглашења локалитета (у складу са Законом о културним добрима) у сарадњи са надлежним Заводом за заштиту споменика културе у Краљеву;
3. Валоризација локалитета у контексту презентације и укључивање у туристичку понуду уз прављење петогодишње стратегије истраживачких и конзерваторско-рестаураторских радова;
4. Презентација пројекта израдом панела са картом културног наслеђа и хронолошком презентацијом простора СРП „Увац“ (кроз праисторију, антику, средњи и нови век) који би били постављени негде у оквиру граница заштићеног подручја.

На овај начин ствара се корпус културног наслеђа са организацијом бриге о материјалним остацима (насеља, некропола, верских објеката, утврђења, путева, мостова и др.) који улази у састав туристичке понуде, кроз посету са воде (пристајањем бродича) или формирањем планинарских и пешачких стаза, које подразумевају формирање траса које повезују значајне и атрактивне тачке културног и природног наслеђа. Оваква организација управљања културним наслеђем је кључни фактор успешне заштите, промовисања, баштињења и преноса културног наслеђа на будуће генерације.

Средства за ову намену приказана су у табели:

Средства за ову намену обезбеђује	Износ
Министарство заштите животне средине	250.000,00
Резерват Увац д.о.о. – средства од накнада	250.000,00
Укупно:	500.000,00

3. Управљање природним ресурсима

3.1. Задаци и активности на заштити белоглавог супа и осталих некрофагих врста

Белоглави суп је врста која зависи и од примена мера заштите и промена у сточарској производњи (бројно стање стоке, исхрана и лечење), а добра сарадња са локалним становништвом, али и предан рад чуварске службе предуслови су за враћање и других ишчезлих врста лешинара на подручје СРП "Увац" и околине. Праћење стања јединки је једна од

најважнијих активности која даје смернице за заштиту врсте. У години пред нама наставиће се континуирано праћење стања популације кроз: мониторинг гнезда, маркирањем младунаца на гнезду, праћење полетања и преживљавање младунаца у првим недељама самосталног живота. То ће се радити апсолутним бројањем јединки (цензусом) током новембра и децембра месеца и контролом исхране јединки помоћу видео надзора на хранилишту "Манастирина". Инсталирани видео надзор на хранилишту омогућава праћење популације маркираних јединки. Кроз систем међународне размене података о обележеним птицама добијају се подаци о имиграцији, емиграцији и дисперзији јединки из популације, а додатно се омогућава процена морталитета младих јединки.

Основни задаци и активности на заштити белоглавог супа и осталих некрофагих врста у 2023. години су:

- стална прихрана белоглавих супова (и осталих некрофагих врста птица). Ова активност подразумева преузимање лешева угинулих животиња са индивидуалних пољопривредних газдинстава и превоз истих до хранилишта "Манастирина" где се одлажу. Поред овога, на хранилишту се врши и пријем споредних производа животињског порекла (СПЖП) из кланичних погона (са територија општина Нова Варош, Сјеница, Чајетина, Пријепоље, Прибој...) који исте, сопственим превозом довозе на хранилиште. Континуирано снабдевање је главни предуслов за функционицање постојећег хранилишта "Манастирина", које успешно ради од 1994. године, односно скоро три деценије. Хранилиште је регистровано за пријем споредних производа животињског порекла (Решење Министарства пољопривреде и заштите животне средине – Управе за ветерину, број: 323-07-03062/2016-05, ветеринарски број: RS-45-018.);
- организовано сакупљање, превоз, прерада и уништавање отпадака животињског порекла и угинулих животиња (остаји лешина које не једу лешинари, типа: кости, кожа, папци, рогови...), сходно одредбама чланова 117., 135. и 136. Закона о ветеринарству ("Сл. гласник РС", бр. 91/2005, 30/2010, 93/2012 и 17/2019 - др. закон). Уговором о пословно - техничкој сарадњи, Резерват Увац д.о.о. је овај посао претходних неколико година поверавао Ветеринарској установи "Напредак", из Ћуприје. Средства за ову намену, имајући у виду пређашња искуства, као и повећање цене транспорта (услед сталног раста цене горива) током 2023. године, процена је, износиће:

Средства за ову намену обезбеђује	Износ
Министарство заштите животне средине	400.000,00
Резерват Увац д.о.о. - средства од накнада	200.000,00
Укупно:	600.000,00

- рад хранилице за медведе. Ово је активност која се на исти начин реализује пар година уназад, па ће се прихрана медведа вршити и у наредном периоду. Исхрана медведа се у највећој мери састоји од хране биљног порекла (јабуке, кукуруз, крушке...), а у знатно мањој мери од хране животињског порекла. Да би хранилиште успешно функционисало, потребно је у рано пролеће и током јесени износити

и једну и другу врсту хране. За набавку рибе и хране биљног порекла потребно обезбедити следећа финансијска средства:

Средства за ову намену обезбеђује	Износ
Резерват Увац д.о.о. – сопствени приходи	50.000,00
Укупно:	50.000,00

- одржавање у функцији хладњаче за дубинско замрзавање, у којој се привремено одлажу СПЖП треће категорије, намењени исхрани, преваходно, белоглавих супова, али и других врста птица и животиња уопште;
- одржавање теренских возила и друге опреме за превоз и истовар хране за белоглаве супове, црне лешинаре и друге птице и сисаре, односно животиње, чишћење хранилишта као и прилазних путева, посебно одржавање путева проходним у зимским условима, које у увачком и златарском крају карактеришу обилне снежне падавине. Средства за ову намену се приказују у поглављима која обухватају ове активности (Одржавање, Планирање и изградња...);
- заштита гнезда и младунаца обезбеђује се појачаним чуварским надзором у време гнежђења, излегања и полетања младунаца. Контрола успешности гнежђења белоглавог супа обавиће се три пута годишње и то су активности које ће вршити чуварска служба у оквиру редовног надзора. За први мониторинг гнезда потребно је да чуварска служба проведе временски период од више сати испод стена на којима су примећене активности, како би се потврдило гнежђење (прати се активност родитеља приликом смене на гнезду или храњења младунца). Пописивањем активних парова и гнезда, методом цензуса, утврђује се њихов број и успешност гнежђења. Ово бројање на крају године чуварска служба није у могућности самостално да уради и сачини комплетан извештај, те ће се ово бројање, које се врши у периоду новембар-децембар, реализовати уз помоћ орнитолога и према инструкцијама стручњака Завода за заштиту природе Србије.

Средства за бројање активних парова и гнезда методом цензуса износе:

Средства за ову намену обезбеђује	Износ
Министарство заштите животне средине	100.000,00
Резерват Увац д.о.о. – средства од накнада	50.000,00
Укупно:	150.000,00

- помоћ оболелим и повређеним птицама - у волијерама (а поседујемо три) СРП "Увац" омогућен је прихват птица којима је потребан опоравак до њиховог поновног враћања у природу. Кроз прихватни центар у претходних неколико година прошло је око 70-75 белоглавих супова којима је била потребна помоћ, од којих је око 60-ак успешно враћено у природу. Волијере се користе и као безбедна клопка ради контроле одраслог дела популације у колонији и мониторинга птица.

- Обележавање угрожених врста је законска обавеза управљача и обавеза према потписаним међународним конвенцијама које имају за циљ контролу промета угрожених врста. Птице маркиране на Увцу су забележене у око 20-ак земаља Европе и Азије. Видео-камере на хранилишту, тзв. "ресторану" за белоглаве супове, омогућиле су праћење судбине обележених јединки и структуре популације белоглавих супова са Увца. Неколико птица је "понело" и сателитски одашиљач. У циљу одржавања континуитета у маркирању лешинара и усвајања савремених метода праћења белоглавог супа, Резерват Увац д.о.о. планира – као и много година уназад – да подржи пројекат **маркирања младунаца на гнезду** како би се прикупиле информације о преживљавању младунаца, имиграцији и емиграцији птица из популације.

Средства за маркирање младунаца износе:

Средства за ову намену обезбеђује	Износ
Министарство заштите животне средине	400.000,00
Резерват Увац д.о.о. – средства од накнада	200.000,00
Укупно:	600.000,00

- Како је главни узрок изнемоглости младих јединки у првим недељама самосталног живота присуство ектопаразита, а самим тим је то и фактор који утиче на њихово преживљавање, обавеза управљача је да, у сарадњи са надлежнима, утврди узрок ове појаве и нађе начин за решавање насталог проблема. С' тим у вези дошло се до закључка да је потребно, као и у другим земљама које се баве заштитом белоглавог супа, у непосредној близини хранилишта направити купалиште за птице. Ово купалиште треба да буде израђено од природних материјала (камена), да је прописане дубине, димензија, као и да се предвиди могућност његове редовне дезинфекције и замене воде. Имајући у виду ову потребу, управљач ће, по добијању потребних сагласности, извршити уређење простора изнад хранилишта и изградити купалиште за птице.

Средства за уређење простора и изградњу купалишта за птице износе:

Средства за ову намену обезбеђује	Износ
Министарство заштите животне средине	400.000,00
Резерват Увац д.о.о. – средства од накнада	200.000,00
Укупно:	600.000,00

3.2. Заштита осталих врста птица, териофауне и флоре

У циљу очувања и унапређења стања популација других врста птица, копнене фауне и биљних врста, превасходно шумских заједница, посебно оних са високим степеном угрожениости у националном и међународном оквиру или са истакнутом улогом у животним заједницама, у 2023. години планирају се активности појачаног чуварског надзора које ће допринети заштити ових врста.

Задаци и активности на заштити осталих врста птица, териофауне и флоре у 2023. години су:

- Поред већ постојећих волијера намењених за прихват крупних птица грабљивица, првенствено белоглавог супа, потребно је изградити и додатне просторије за прихват и других врста птица, тј. уредити модерно прихватилиште који ће користити за потребе збрињавања свих животиња пронађених на подручју југозападне Србије, а којима је потребна помоћ. (О овоме ће више речи бити у делу: **В ПЛАНИРАЊЕ, ИЗГРАДЊА И УРЕЂЕЊЕ ПОДРУЧЈА**).
- мониторинг постојећих кућица за сове (кукумавка, уралска сова и мала шумска сова). Исте смо, укупно 30 кућица, по 10 за сваку наведену врсту сова, поставили на подручју резервата још крајем 2014. године, и пратили смо их током претходних година. Са овом активношћу, наравно уз стручну помоћ орнитолога Завода за заштиту природе Србије, наставићемо и током 2023. године. Средства за ову намену износе:

Средства за ову намену обезбеђује	Износ
Резерват Увац д.о.о. - средства од накнада	50.000,00
Укупно:	50.000,00

- успостављање ближе сарадње са ЈП "Србијашуме", корисницима шума, на отклањању штетних последица које изазивају шумске штеточине, преваходно поткорњак. Услед деловања истог (инвазије) на појединим деловима резервата дошло је до "страдања" шума, односно сушења. ЈП "Србијашуме" је још у 2017. години радило на сузбијању ове штеточине, но, борба против исте се мора интензивирати и у 2023. години. Неопходна је ближа сарадња између ЈП "Србијашуме", управљача ЗП, али и приватних лица власника шума. Наравно, све ово ће се радити после прибављених услова заштите природе, а које издаје Завод за заштиту природе Србије.

3.3. Израда и реализација пројекта реинтродукције ишчезлих врста

У сврху овог пројекта, у претходном периоду, изграђене су три волијере, које су током 2017. године уређене у складу са Законом о заштити природе, Законом о добробити животиња ("Сл. гласник РС", бр. 41/2009), Правилником о условима држања, начину обележавања и евидентирања дивљих животиња у заточеништву ("Сл. гласник РС", бр. 86/2010) и Правилником о условима које морају испуњавати прихватилишта за збрињавање заштићених дивљих животиња ("Сл. гласник РС", бр. 15/2012), а поступајући по Решењу Завода за заштиту природе Србије, 03 бр. 019-1763/2, од 22.08.2017. године. Пројектом руководе стручне службе Завода за заштиту природе Србије и Института за биолошка истраживања "Синиша Станковић".

Резерват Увац д.о.о током 2023. године планира јачање капацитета за прихват, негу и рехабилитацију аутохтоних врста дивљих животиња које су повређене, напуштене, неспособне за самостални опстанак у природи или су предмет одузимања од стране надлежних надзорних органа, а

према Смерницама за управљаче заштићених подручја за збрињавање и рехабилитацију строгозаштићених и заштићених врста дивљих животиња које је израдило Министарство заштите животне средине (Сектор за заштиту природе и климатске промене), у сарадњи са Заводом за заштиту природе Србије и Покрајинским заводом за заштиту природе. Активности подразумевају монтажу привремених објеката (волијера, кавеза и друго) за прихват, негу и рехабилитацију живих примерака аутохтоних врста дивљих животиња, оспособљивање монтажне ветеринарске амбуланте и ангажовање ветеринара по уговору, стручно оспособљавање запослених за рад са дивљим животињама, едукацију и подизање свести јавности о активностима везаним за прихват, негу и рехабилитацију аутохтоних дивљих врста.

Из наведеног се може закључити да је Резерват Увац д.о.о. партнер у реализацији овог пројекта, увек спреман да пружи сву логистичку помоћ, у виду људства, возила, пловила и друге опреме којом располаже.

3.4. Задаци и активности на заштити и управљању риболовном фауном

Циљеви у области заштите ихтиофауне у 2023. години, као што је био случај и претходних година, су очување стабилних еколошких услова, тј. очување и побољшање физичких, хемијских и микробиолошких карактеристика вода у увачким језерима и водотоковима, промена популационих карактеристика ихтиофауне у корист салмонидних и других аутохтоних врста риба, очување и побољшање здравственог стања и квантитативне структуре рибљих насеља и спречавање непрописног и прекомерног излова.

Рибочуварска и чуварска служба резервата ће посебну пажњу посветити чувању мреста свих врста риба, посебно салмонидних, на првом месту младице и поточне пастрмке.

Планиран је наставак сарадње са суседним корисницима рибарских подручја на сузбијању свих неправилности које се јављају на риболовним водама којима управљамо, у циљу очувања, заштите и одрживог коришћења рибљег фонда.

У 2023. години, планира се едукација рекреативних и спортских риболоваца, у складу са Законом о заштити и одрживом коришћењу рибљег фонда и Правилником о обиму и садржини програма едукације рекреативних риболоваца ("Сл. гласник РС", бр. 3/2016).

Средства за ову намену обезбеђује	Износ:
Резерват Увац д.о.о.- сопствени приходи	50.000,00
Укупно	50.000,00

3.5. Заштита спелеолошких објеката и других феномена геонаслеђа

У 2023. години планирају се следеће активности:

- мултидисциплинарна спелеолошка истраживања Специјалног резервата природе "Увац" су започета током јесени 2015. године, и настављена током 2016. године, уз стручно вођство Завода за

заштиту природе Србије. Даља истраживања, односно наставак истих врши ЗЗПС у склопу својих редовних активности.

- Резерват Увац д.о.о. је члан НАУСТОС – национална асоцијација управљача туристичких спелеолошких објеката Србије. На другој седници скупштине НАУСТОС је донета Одлука о покретању иницијативе пред надлежним министарствима и институцијама за установљавање Недеља пећине. Асоцијација има свој статут, сајт, регистрована је у агенцији за привредне регистре. Чланови асоцијације плаћају годишњу чланарину.
- Стручњаци Завода за заштиту природе Србије су у претходних неколико година радили на ревизији студије заштите СРП "Увац". Крајњи резултат ове активности је нова Студија о заштити СРП "Увац", где је, између осталог, површина под заштитом повећана на 11746 хектара (претходно, површина под заштитом је износила 7543 хектара), на територијама општина Нова Варош, Сјеница и Прибој. По окончању ове активности, ЗЗПС ће нам доставити геореференцирану карту заштићеног подручја. Израда геореференциране карте је изузетно скупа, ми као управљачи немамо стручно лице које би исту и урадило. Поступак уношења координата и позиција у геореференцирану карту је релативно једноставан. За уношење координата и позиција обуку је прошао Новак Пејовић. Исти је, скупа са чуварима заштићеног подручја, прикупио GPS координате (геопозиције) објеката геонаслеђа на ширем простору СРП "Увац" током претходних неколико година. Циљ наведеног је да геонаслеђе на ширем простору СРП "Увац" буде прикључено подручју које ће бити номиновано за успостављање геопарка.

3.6. Заштита животне средине

Резерват Увац д.о.о. је и у 2023. години планирао израду катастра тачкастих стварних или потенцијалних загађивача вода и земљишта на подручју резервата и његовом непосредном окружењу, изван насељених места, као што су стамбени, угоститељски, пољопривредни и индустријски објекти, са конкретним мерама за спречавање или умањење штетних утицаја тих објеката на околину. Исту активност планирамо и у 2023. години. Конкретно, током претходне две-три године обиђени су објекти (викендице, надстрешнице...) који се налазе на подручју резервата, GPS уређајима су узете координате. Прикупљене податке је потребно унети у геореференцирану карту. Овај пројекат би реализовали у сарадњи са Заводом за заштиту природе Србије, а све у оквиру постављања основа ГИС базе.

3.7. Задачи и активности на заштити, развоју и управљању водама

Главни задаци у 2023. години су:

Предузимање низа активности на спречавању даљег загађивања водотокова, посебно Увачког језера. Планирана је интезивнија сарадња са инспекцијама, као и мониторинг квалитета вода, у сарадњи са Агенцијом за заштиту животне средине, Институтом за водопривреду "Јарослав Черни" и Институтом за јавно здравље Србије "Др. Милан Јовановић Батут". Наиме,

Резерват Увац д.о.о. поседује Стручно мишљење о квалитету вода на извориштима и акумулацијама, а које је за потребе Лимских хидроелектрана радио током 2012. године Институт за јавно здравље Србије "Др. Милан Јовановић Батут". Стручњаци овог института су (на основу анализе воде и анализом фитопланктона) мишљења да је вода у акумулацији Увац I-II класе еколошког статуса (Сл. гласник РС 74/2011), а на основу трофичности припада другој класи бонитета. Стручњаци Института за мултидисциплинарна истраживања, који раде мониторинг рибарског подручја, указују на чињеницу да из године у годину, у летњим месецима у поменутој акумулацији долази до повећања дела воденог стуба без кисеоника. Ова чињеница указује на присуство антропогених притисака и на унос загађивача, пре свега органских, пореклом из домаћинства, узгоја животиња и прехранбене индустрије, као и на потребу да се предвиде и реализују мере умањења притисака на систем водних тела. Константан унос загађивача у акумулације, чак и у малим количинама, може довести до деградације статуса/потенцијала водних тела, поготово ако се дешава дуже времена у континуитету.

Током 2021. године рађено је истраживање које је обухватило биолошке елементе квалитета воде – фитопланктон, фитобентос и водене макробескичмењаке, затим пратеће физичко-хемијске параметре (нитрати, нитрити, амонијум, јон, фосфати, количина раствореног кисеоника, засићење кисеоником, рН вредност, електрична проводљивост, мутноћа и температура воде), као и концентрацију хлорофила у акумулацијама. Поред тога, обављена је и микробиолошка анализа квалитета воде на свим локацијама.

Како би се прикупили поуздани подаци о статусу водних тела подручја Специјалног резервата природе „Увац“, на основу којих би се идентификовале и примениле мере умањења негативних утицаја на воде, а у складу са Законом о водама Републике Србије ("Сл. гласник РС", бр. 30/2010, 93/2012, 101/2016, 95/2018 и 95/2018 - др. закон) потребно је обезбедити вишегодишњи, добро планирани истраживачки мониторинг. У том циљу се за 2023. планира наставак истраживања која су обављена 2021. године (иста, због недостатка финансијских средстава и недостатка стручног кадра нису реализована током 2022. године). Према Предлогу активности за мониторинг водних тела подручја Специјалног резервата природе "Увац" који је дао стручни тим Института за биолошка истраживања "Синиша Станковић", а који је реализовао Истраживачки мониторинг водних тела подручја Резервата током 2021. године.

- Потребна средства за реализацију мониторинга водних тела подручја Специјалног резервата природе "Увац" за 2023. годину су:

Средства за ову намену обезбеђује	Износ
Министарство заштите животне средине	400.000,00
Резерват Увац д.о.о. – средства од накнада	100.000,00
Укупно:	500.000,00

Укупно планирана средства за област III

Планирана средства	Извршилац посла
Министарство заштите животне средине 15.940.000,00	Резерват Увац д.о.о. и други субјекти који ће бити ангажовани по потреби, за сваки конкретан посао.
Резерват Увац д.о.о. - сопствени приходи ..... 9 .640.000,00	Резерват Увац д.о.о. и други субјекти који ће бити ангажовани по потреби, за сваки конкретан посао.
Резерват Увац д.о.о - средства од накнада 16.215.000,00	Резерват Увац д.о.о. и други субјекти који ће бити ангажовани по потреби, за сваки конкретан посао.

IV ПРИОРИТЕТНИ ЗАДАЦИ НАУЧНО ИСТРАЖИВАЧКОГ И ОБРАЗОВНОГ РАДА

Научно истраживачки и образовни рад су примарне функције резервата. Тако је било од оснивања Резерват Увац д.о.о., с тим да је последњих неколико година ова активност још више интензивирана. Научна функција ће се реализовати кроз неколико одговарајућих истраживачких пројеката, а функција образовања првенствено кроз посету и обилазак резервата у оквиру екскурзионих програма, школа у природи, семинара, радионица и сличних облика едукације.

Главни задаци научног истраживања:

- израда и реализација пројеката истраживања морфолошких, физиолошких, генетских, миграторних и свих других особина белоглавог супа. Ово раде стручне службе Завода за заштиту природе Србије, Института за биолошка истраживања "Синиша Станковић" из Београда, уз логистичку подршку Резерват Увац д.о.о. у оквиру својих редовних активности. Сваке године врши се мониторинг гнездећих парова, маркирање дела младунаца белоглавог супа, бројање птица... Горе наведене институције на крају године сачине Извештај о свему урађеном.
- израда и реализација пројекта истраживања еколошких и других услова за реинтродукцију и реколонизацију лешинара и других некрофагих врста птица грабљивица (црни лешинар, бела кања, орао брадан...). Носиоци овог Пројекта су Завод за заштиту природе Србије и Институт за биолошка истраживања "Синиша Станковић".
- Наставак ихтиофаунистичких истраживања. Током 2022. године рађена су истраживања стања рибљег фонда на рибарском подручју СРП „Увац“, тј. рађена је рибља основа за потребе израде десетогодишњег програма управљања и рађен је мониторинг на рибарском подручју. Током ових истраживања утврђено је да су у воде увачких језера унете нове врсте које исконски нису карактеристичне за ове риболовне воде и исте могу угрозити опстанак аутохтоних врста. Детаљно утврђивање стања у овако великим и комплексним акумулацијама захтева много више времена и узорака него што је то било на располагању током испитивања за

потребе израде рибљих основа и изискује вишегодишњи рад. Током 2023. године радиће се ихтиофаунистичка истраживања утицаја алохтоних (унетих) врста на аутохтоне врсте у водама Увачких језера, а са циљем очувања аутохтоних врста риба.

Средства за ову намену обезбеђује	Износ:
Министарство заштите животне средине	150.000,00
Резерват Увац д.о.о. – сопствени приходи	250.000,00
Укупно:	400.000,00

- На основу раније издатих услова ЗЗПС у више тачака истог документа Резерват Увац д.о.о. је у обавези да изврши мониторинг биљних врста и идентификацију њихових станишта, као и да утврди присутност инвазивних врста и планира мере за контролу њиховог ширења. Управљач је и током 2018.,2019.,2020., 2021. и 2022. године планирао да започне активности на изради регистра биљних врста, како до реализације није дошло, то ове активности планирамо и у наступајућој 2023. години. Планиране активности бисмо спровели у сарадњи са Биолошким факултетом Универзитета у Београду, односно Институтом за ботанику и Ботаничком баштом Јевремовац. Ово је планирано због недостатка података, а у складу са обавезама управљача заштићених подручја, које произилазе из Правилника о критеријумима за издавање типова станишта, о типовима станишта, осетљивим, угроженим, ретким и за заштиту приоритетним типовима станишта ("Службени гласник РС", бр. 35/2010) и Правилника о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива ("Службени гласник РС", бр. 5/2010, 47/2011, 32/2016 и 98/2016.). Такође, пројектна активност је полазна основа за примену Уредбе о еколошкој мрежи ("Службени гласник РС", бр. 102/2010). Планиране активности, предлог неколицине еминентних професора са Биолошког факултета (проф. др Дмитар Лакушић, проф. др Милан Вељић, др Предраг Лазаревић, др Снежана Вукојичић, др Ева Кабаш) су:

- инвентаризација и картирање типова станишта у СРП "Увац";
- инвентаризација и картирање ретких и заштићених врста биљака у СРП "Увац";
- верификација и дигитализација прикупљених података о типовима станишта и стаништима значајних врста.

У оквиру ове активности (а на чему посебно инсистира Завод за заштиту природе Србије, односно стручњаци запослени у истом) посебну пажњу ћемо обратити на мониторинг популације следећих биљних врста: змијоглавка (*Echium russicum*), монашки пупавац (*Silene pusilla subsp. Monachorum*) и представника из фамилије орхидеја (фам. *Orchidaceae*). Ово стога што је станиште ових врста неопходно сачувати, као и пратити бројност њихових популација.

(Видети прилог: Предлог пројекта – Инвентаризација и картирање типова станишта и ретких и заштићених врста биљака у СРП "Увац")

Средства за ову намену обезбеђује	Износ:
Министарство заштите животне средине	400.000,00

Резерват Увац д.о.о. - сопствени приходи	300.000,00
Укупно:	700.000,00

- током 2019., 2021. и 2022. године рађен је мониторинг фауне водоземаца и гмизаваца, а прелиминарни резултати указују на чињеницу да подручје СРП "Увац" настањују едемичне и угрожене врсте водоземаца и да се на истом налазе значајна плодишта која треба сачувати и пратити. У 2022. години, поред провере већ установљеног богатства врста водоземаца и гмизаваца, провере стања претходно мапираних репродуктивних центара водоземаца, праћења фенолошке динамике врста и евентуалних промена диверзитета станишта водоземаца и гмизаваца, мониторинг је обухватио и утврђивање квантитативне компоненте диверзитета врста водоземаца у одабраним репродуктивним центрима као и диверзитета гмизаваца на одабраним локалитетима. Квантитативни састав заједнице водоземаца у репродуктивним центрима вршен је постављањем клопки „живоловки“ у стајаћице (до 5 стајаћица током 2022. године), током неколико узастопних дана, и трансектима спроведеним на одабраним текућицама (до 3 текућице током 2022.године). Стручњаци Института за биолошка истраживања Синиша Станковић који су вршили предметна истраживања до краја 2022. године доставиће Извештај на основу кога ће се израдити план очувања водоземаца и гмизаваца и њихових станишта и репродуктивних центара. У 2023. години се не планирају истраживања већ израда планова активности који ће се реализовати у наредним годинама.
- За 2023. годину планира се истраживање популације сисара. Наиме од проглашења Специјалног резервата природе "Увац" нису вршена истраживања популације сисара тако да управљач не располаже са подацима о врстама и њиховој бројности. Ова истраживања треба да дају смернице за даље праћење и унапређење популација сисара, а нарочито популације мрких медведа.

Средства за ову намену обезбеђује	Износ:
Министарство заштите животне средине	400.000,00
Резерват Увац д.о.о. - сопствени приходи	150.000,00
Укупно:	550.000,00

- За 2023. годину планира се наставак мониторинга слепих мишева у спелеолошким објектима заштићеног подручја СРП "Увац". Наиме, први мониторинг слепих мишева рађен је у сарадњи са ЗЗПС током 2015. и 2016. године када је идентификовано присуство ретких и угрожених врста. Током 2021. године започет је други мониторинг слепих мишева у спелеолошким објектима, исти је настављен у 2022. години (носилац посла је Биолошки факултет Универзитета у Београду), док је трећи део мониторинга планиран за 2023. годину.

Средства за ову намену обезбеђује	Износ:
Министарство заштите животне средине	100.000,00
Резерват Увац д.о.о. - сопствени приходи	50.000,00
Укупно:	150.000,00

- СРП "Увац" својом географском позицијом и разноликошћу станишта обезбеђује биодиверзитетско богатство биљака, животиња и гљива. Инсекти, као најбројнија група животиња на земљи, предњаче и у разноликости. Дневни лептири резервата до сад нису систематски истраживани тако да је од изузетног значаја иницијални попис врста, како би се успоставио редован мониторинг "NATURA 2000 врста", строго заштићених и угрожених врста. Дневни лептири су модел - организми за праћење стања квалитета екосистема због свог сложеног животног циклуса који је везан за одређену биљку хранитељку, а код већине врста из породице *Lycaenidae* и за специфичне врсте мравца (мирмекофилија). Додатно, опстанак зависи и од бројних микрофактора (влажност, температура, састав земљишта, квалитет воде) који се обезбеђују правилним кошењем ливада, планском сечом и сл.

Током тоталног пописа дневних лептира на различитим локалитетима у границама заштићеног подручја посебну пажњу треба обратити и на биљке хранитељке које омогућавају потенцијално присуство самог лептира, као и на типове станишта. Како је животно циклус лептира комплексан, неопходо је истраживање терена више пута годишње у различитим периодима, како би се покрили сви сезонски аспекти и повећала шанса детектовања што више различитих врста и како би се добила што реалнија слика о биодиверзитету.

Осим пописа врста, посебан акценат потребно је ставити на врсте које су препознате у националној и европској законској регулативи и заштити. Врсте које се налазе на Директиви о стаништима ЕУ, Прилози 2 и 4, од круцијалне су важности за успостављање мреже Натура 2000, те попис ових врста, као и оцена квалитета њихових станишта су кључни. Врсте са овог списка које можемо очекивати у СРП „Увац“ су: *Nymphalis vaualbum*, *Phengaris arion*, *Euphydryas maturna*, *Euphydryas aurinia*, *Parnassius mnemosyne*, *Lycaena dispar*. Присуство поменутих врста је реално и детаљним истраживањем присуство већине мора бити потврђено. Потенцијално је и присуство аполона - *Parnassius apollo*, врсте чији ареал је знатно смањен у Европи и Србији у послењих 50 година. Врста се налази и на ЦИТЕС листи.

Поред поменутих циљних врста, треба истаћи и могуће присуство неколико ретких и строго заштићених врста за фауну Србије: *Polyommatus damon*, *Chazara briseis*, *Phengaris alcon*, *Nymphalis antiopa* и свакако врсту *Coenonympha orientalis*, која по IUCN има статус угрожене врсте (VU - Vulnerable).

Сви подаци током истраживања ће бити геореференцирани, а најзначајније врсте прецизно мапирани, а мапе достављене управљачу уз коначни извештај. Након истраживања, а на основу добијених података отвара се могућност за даљи рад у праћењу стања популација најугроженијих врста. Постоји реална могућност израде инфо табли, брошура, као и публикација о дневним лептирима који управљачу могу да послуже за даљу промоцију заштићеног подручја и заштите природе уопште.

Током истраживања дневних лептира, пажња ће бити усмерена и на остале групе инсеката које могу бити интересантне са аспекта заштите (осолике муве, стрижибубе, ноћни лептири, стенице, скакавци и зрикавци).

Средства потребна за тотални попис дневних лептира на различитим локалитетима у границама заштићеног подручја:

Средства за ову намену обезбеђује	Износ:
Министарство заштите животне средине	200.000,00
Резерват Увац д.о.о. - сопствени приходи	100.000,00
Укупно:	300.000,00

Укупно планирана средства за област IV

Планирана средства	Извршилац посла
Министарство заштите животне средине 1.250.000,00	Резерват Увац д.о.о., Завод за заштиту природе, Институт за мултидисциплинарна истраж. и Биолошки факултет
Резерват Увац д.о.о. - сопствени приходи 850.000,00	Резерват Увац д.о.о., Завод за заштиту природе, Институт за мултидисциплинарна истраж. и Биолошки факултет

V ПЛАНИРАЊЕ, ИЗГРАДЊА И УРЕЂЕЊЕ ПОДРУЧЈА

1. Активности и учешће управљача на просторном планирању, изградњи и уређењу грађевинског земљишта, инфраструктурног планирања и уређења, изградњи рекреативне инфраструктуре и на санацији подручја

Резерват Увац д.о.о. ће током 2023. године иницирати састанак са представницима локалних самоуправа у Новој Вароши и Сјеници, како би се у што краћем року приступило изради Плана детаљне урбанистичке регулације за комплетно подручје СРП "Увац". Током 2014. године је израђен Просторни план подручја посебне намене Специјалног резервата природе Увац, и издат је скраћени приказ. План детаљне урбанистичке регулације је веома обиман посао. Постоји добра воља са стране Резерват Увац д.о.о. да се приступи изради наведеног Плана, надамо се да постоји добра воља и друге стране, односно страна: општине Нова Варош и општине Сјеница. Реализација овог Плана изискује велика новчана средства.

Такође, током 2023. године, као што је то чинио и претходних 15-ак година, Резерват Увац д.о.о. планира предузимање низа активности на решавању проблема бесправне градње (сарадња са надлежним републичким и општинским грађевинским инспекцијама, подношење кривичних пријава, "алармирање" јавности путем штампаних и електронских медија...).

Поред непосредно реченог, кључне активности на изградњи и уређењу грађевинског земљишта, као и инфраструктурног планирања и уређења, у 2023. су:

- Поред већ постојећих волијера намењених за прихват крупних птица грабљивица, првенствено белоглавог супа, потребно је изградити и додатне просторије за прихват и других врста птица, тј. уредити модерно прихватилиште које ће користити за потребе збрињавања свих птица пронађених на подручју југозападне Србије, као и других аутохтоних дивљих животиња, а којима је потребна помоћ. Активности подразумевају монтажу привремених објеката (волијера, кавеза и друго) за прихват, негу и рехабилитацију живих примерака аутохтоних врста дивљих животиња, оспособљавање монтажне ветеринарске амбуланте и ангажовање ветеринара по уговору, стручно оспособљавање запослених за рад са дивљим животињама, едукацију и подизање свести јавности о активностима везаним за прихват, негу и рехабилитацију аутохтоних дивљих врста.

Средства за изградњу и опремање додатних просторија за прихват и других врста птица и дивљих животиња и за стручно оспособљавање запослених за рад са дивљим животињама, едукација и подизање свести јавности о значају ових активности:

Средства за ову намену обезбеђује	Износ:
Министарство заштите животне средине	700.000,00
Резерват Увац д.о.о. - сопствени приходи	300.000,00
Укупно:	1.000.000,00

- предузимање низа активности на коначном, трајном решавању проблема водоснабдевања Визиторског центра на Кокином Броду, обала Златарског језера. Пре извођења радова на терену и каптирања изворишта на Мандића коси (село Амзићи, супротна обала Златарског језера од обале на којој се налази Визиторски центар), потребно је израдити пројектно-техничку документацију водоснабдевања визиторског центра у Кокином Броду, што у 2021. и 2022. години иако је планирано није урађено, планирамо да урадимо 2023. године како бисмо, коначно, уз потребне дозволе, почели користити објекат визиторског центра у складу са његовом наменом.

Средства за ову намену обезбеђује	Износ
Министарство заштите животне средине	300.000,00
Резерват Увац д.о.о. - сопствени приходи	200.000,00
Укупно:	500.000,00

- Поправка прилазних путева до хранилишта "Манастирина", видиковца Велики врх (обод Увачког(Сјеничког) језера/кањона)) и видиковца на Стеванетићима (обод Златарског језера/кањона). Прилазни путеви до ових локалитета су земљани па се на појединим деловима скупља вода и формирају велика удубљења. Резерват Увац д.о.о. планира да изврши поправку путева до видиковаца. Један део прилазног пута до хранилишта је веома стрм и током обилних киша вода односи насути део пута правећи канале и самим тим спречава

довоз хране на хранилиште. Поправка пута до хранилишта вршиће се по указаној потреби, током године.

Средства за ову намену обезбеђује	Износ:
Резерват Увац д.о.о. - сопствени приходи	680.000,00
Укупно:	680.000,00

- уређење обале за безбедно пристајање чамаца за јавни превоз путника на Увачком (Сјеничком) језеру, на локалитету Маркова Раван - током 2021. године извршена је набавка понтонске пристани, која поседује одговарајуће сертификате и еколошке стандарде за регистрацију при надлежној лучкој капетанији. Током 2022. године било је планирано уређење веза за пристан, што подразумева бетонирање приступне стазе дуж обале од максималне коте језера па све до коте језера која омогућава испловљавање (око 30-ак метара), дуж које би се поставиле носеће шине "У" профила димензија 10x8cm и металне степенице са рукохватима, међутим, ово, због објективних околности није реализовано. Наиме, водостај Увачког језера је изузетно низак током целе године (рекордно низак!), односно, на поменутом локалитету Маркова Раван једноставно нема воде. Стога, наведену активност "пребацујемо" за 2023. годину, ако околности (водостај) то буду дозволиле.

Средства за ову намену износе (после искуства са уређењем обале на локалитету Растоке и на улазу у Ледену пећину):

Средства за ову намену обезбеђује	Износ:
Министарство заштите животне средине	100.000,00
Резерват Увац д.о.о. - сопствени приходи	400.000,00
Укупно:	500.000,00

- На локалитетима где највише долазе посетиоци тј. са којих крећу вожње чамцима по Увачком (Сјеничком) језеру (локалитети Растоке и Маркова раван), потребна је изградња мокрих чворова, односно тоалета. Током 2021. и 2022. године планирали смо изградњу мокрог чвора на локалитету Растоке (брана ХЕ "Увац", Увачко језеро). До реализације није дошло услед недостатка финансијских средстава као и нершених имовинско-правних односа. Како је број посетилаца у порасту и мери се хиљадама у току лета, а нарочито у овом делу заштићеног подручја, то је изградња мокрих чворова на локалитету Растоке неопходна и планира се и за 2023. годину.

Средства за ову намену обезбеђује	Износ:
Резерват Увац д.о.о. - сопствени приходи	1.250.000,00
Укупно:	1.250.000,00

- Поправка и обезбеђивање пешачке стазе Трупова коса - Равни крш и поправка и обезбеђивање пешачке стазе Оштра коса - Велики врх. Наиме, због великог интересовања посетилаца да после вожње чамцем и обиласка Ледене пећине, пешице изађу на један од горепомнутих видиковаца долази до урушавања, девастирања стрмих делова стаза па је стога потребно исте обезбедити чврстим рукохватима, на појединим деловима поставити камени степеник и

тако осигурати безбедност посетилаца. Већи део ових стаза је трајно обезбеђен током 2021.године. Због осцилације нивоа воде приступни део стазе са воде на локалитету Трупова коса је небезбедан и током 2023. године извршиће се уређење овог дела стазе.

Средства за ову намену обезбеђује	Износ:
Министарство заштите животне средине	120.000,00
Резерват Увац д.о.о-сопствена средства	180.000,00
Укупно:	300.000,00

- Поправка и обезбеђивање пешачке стазе унутар Ледене пећине. Ова активност је планирана и у 2022.години, али због ниског водостаја није се могла реализовати.

Средства за ову намену обезбеђује	Износ:
Министарство заштите животне средине	600.000,00
Резерват Увац д.о.о-сопствена средства	350.000,00
Укупно:	950.000,00

- Формирање улазне станице на локалитету Велики врх. Заштита овог дела подручја изискиваће и додатни надзор и појачано ангажовање чуварске службе, а како би се иста и спровела на терену, потребно је на овом локалитету поставити чуварску кућицу са улазном рампом. Средства за ову намену приказана су у табели:

Средства за ову намену обезбеђује	Износ:
Министарство заштите животне средине	300.000,00
Резерват Увац д.о.о. - сопствени приходи	200.000,00
Укупно:	500.000,00

- На хранилишту за белоглаве супове, "Манастирина", а у циљу додатног праћења лешинара и нучно образовног рада, Резерват Увац д.о.о. планира да у 2023. години изгради и постави кућицу, односно осматрачницу за птице. Као модел за наведену осматрачницу, узет је пример осматрачнице каква је постављена у Националном парку "Ђердап". У прилогу овог програма, достављамо вам техничко решење осматрачнице каква је урађена у НП "Ђердап":

Средства за ову намену обезбеђује	Износ:
Министарство заштите животне средине	150.000,00
Резерват Увац д.о.о. - сопствени приходи	250.000,00
Укупно:	400.000,00

- у време трајања туристичке сезоне (мај-септембар, а по указаној потреби и дуже), планира се ангажовање 5 лица по уговору о привременим и повременим пословима. Иста би уређивала пешачке и бицикличке стазе, али и чистила подручје, радила на улазним рампама, радила на наплати улазница у СРП "Увац" и у спелеолошке објекте и сличне послове.

Средства за бруто зараде лицима ангажованим за обављање привремених и повремених послова:

Средства за ову намену обезбеђује	Износ:
Резерват Увац д.о.о. - сопствени приходи	2.000.000,00
Укупно:	2.000.000,00

Укупно планирана средства за област V

Планирана средства	Извршилац посла
Министарство заштите животне средине 2.270.000,00	Резерват Увац д.о.о., Завод за заштиту природе Републике Србије и други субјекти који ће бити ангажовани по потреби, за сваки конкретан посао.
Резерват Увац д.о.о. - сопствени приходи 5.810.000,00	Резерват Увац д.о.о., Завод за заштиту природе Републике Србије и други субјекти који ће бити ангажовани по потреби, за сваки конкретан посао.

VI ПРОМОЦИЈА ВРЕДНОСТИ ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА

1. Задачи на развоју културно-образовних и информативно-пропагандних активности

Приказивање вредности и лепота СРП "Увац" представља један од редовних задатака управљача. Такође, у предстојећој години планирамо да знатно више урадимо на вези заштита и промоција природе, са једне стране, уметност и култура, са друге стране.

Главни задаци у 2023. години, када је промоција у питању су:

- медијско приказивање (дневне и недељне новине, магацини, часописи, радио, ТВ, интернет...) напора, резултата и успеха на очувању и унапређењу стања заштићеног подручја, његовог коришћења, као и проблема и тешкоћа који прате заштиту.
- штампање проспеката, брошура, приручника, упутстава и других сличних публикација.

Средства за ову намену обезбеђује	Износ:
Министарство заштите животне средине	150.000,00
Резерват Увац д.о.о. - сопствени приходи	150.000,00
Укупно:	300.000,00

- штампање материјала за посетиоце, конкретно: штампање улазница у СРП "Увац", штампање улазница у спелеолошке објекте, штампање дозвола за рекреативни риболов, штампање мапа резервата...

Средства за ову намену обезбеђује	Износ:
Резерват Увац д.о.о. - сопствени приходи	300.000,00
Укупно:	300.000,00

- интернет презентација - овом важном виду информативно-пропагандне активности посвећујемо све већу пажњу. У 2023. години планирамо да на сајт "качимо" документа која су обавезна по закону, као и да редовно извештавамо о активностима које се одвијају на Увцу, а најважније од свега је да садржај сајта преведемо и на енглески језик. За превод сајта на енглески језик и објаву нових текстова ангажоваће се преводацац.

Средства за ову намену обезбеђује	Износ:
Резерват Увац д.о.о. - сопствени приходи	200.000,00
Укупно:	200.000,00

- Сајам туризма се традиционално одржава последњих дана фебруара или првих дана марта. Учешће на Nisville Jazz Festival-у, где ће се дан или два дана, а у сарадњи са Заводом за заштиту природе Србије (Радна јединица у Нишу) промовисати СРП "Увац". Евентуално, и учешће на неком од међународних сајмова заштите животне средине или туризма, на којима ћемо промовисати ЗП.

Средства за ову намену обезбеђује	Износ:
Резерват Увац д.о.о. - сопствени приходи	100.000,00
Укупно:	100.000,00

2. Задаци и активности на развоју одрживог туризма

2.1. Смернице за развој одрживог туризма

Главни садржаји боравка посетилаца су:

- шетња мрежом дискретно обележених излетничких стаза, уз евентуално уређивање појединих деоница за вожњу бицикала;
- вожња чамцима и катамаранима;
- посматрање птица и друге дивљачи, фотографисање истих, учешће у организованим активностима заштите биљног и животињског света и чистоће предела;
- рекреативни (и спортски) риболов;
- посматрање прераде млека и других традиционалних радова у оквиру сеоских домаћинстава (припрема вуненог предива, ткање, млевање жита у воденицама, плаштење сена, и др);
- скијање, санкање и друге активности зимског планинског туризма;
- посматрање или учешће у традиционалним вештинама, играма и надметањима карактеристичним за овај део Србије;
- купање и роњење у увачким рекама и језерима;
- спелеолошке активности, конкретно, посета пећинама: Ушачком пећинском систему (Ушачка и Ледена пећина и јама Бездана), Тубића, Баждарској, Буковик, уз минималне радове на уређењу туристичке стазе;
- пењачке активности у природном окружењу.

2.2. План деловања за заштићено подручје у функцији развоја одрживог туризма

Резерват Увац д.о.о. је у претходних 10-12 година, уредио више пешачких стаза, посебно када је реч о непосредној близини Увачког (Сјеничког), Златарског и Радоињског језера. План нам је да постојеће (као и новоуређене) стазе укључимо у златиборску трансферзалу пешачких стаза.

Такође, а што је од великог значаја, Резерват Увац д.о.о. планира да у првој половини године, изради нови Програм управљања посетиоцима, у складу са новом Студијом заштите а на основу услова заштите природе које издаје/прописује Завод за заштиту природе Србије. Како би наведени програм урадили што боље, свакако ћемо се консултовати са ЗЗПС, Министарством ЗЖС, другим управљачима...

Током 2021. године Управа за безбедност пловидбе је током редовног прегледа чамаца за превоз туриста Увачким (Сјеничким) језером констатовала да због дебљине лима од ког су сачињени чамци не задовољавају техничке услове за регистрацију за превоз путника у туристичке сврхе. Тако је управљач, Резерват Увац д.о.о остао без пет пловила и могућности да превози туристе чамцима које већ поседује. Ово је условило потребу за набавком нових чамаца и мотора. Иста је планирана у 2022. години. Проблем је представљала чињеница да у Србији нема довољан број произвођача адекватних туристичких пловила, односно произвођача који могу да израде пвило у складу са важећим законским и подзаконским прописима, и које може да се региструје код надлежне лучке капетаније за јавни превоз путника. Коначно, почетком децембра месеца 2022. године, расписана је набавка (отворени поступак) за набавку туристичких пловила. Добили смо свега две понуде, ни једна од наведених није прихватљива, па је поступак набавке обустављен, доношењем Одлуке о обустави поступка. Имајући у виду напред речено, то набавку туристичких пловила планирамо у првој половини 2023. године.

Набавка туристичких пловила:

Средства за ову намену обезбеђује	Износ
Министарство заштите животне средине	1.500.000,00
Резерват Увац д.о.о. - сопствени приходи	500.000,00
Укупно:	2.000.000,00

На новим пловилима потребно је набавити и уградити бочне цераде које ће се лако постављати и склапати (као што је то било урађено на пловилима која су стављена ван употребе). Ове цераде служе да заштити посетиоце од изненадних киша током војње увачким језером.

Средства за ову намену обезбеђује	Износ
Резерват Увац д.о.о. - сопствени приходи	300.000,00
Укупно:	300.000,00

Укупно планирана средства за област VI

Планирана средства	Извршилац посла
Министарство заштите животне средине	Резерват Увац д.о.о. и други субјекти који ће бити

..... 150.000,00	ангажовани по потреби, за сваки конкретан посао.
Резерват Увац д.о.о. - сопствени приходи 1.050.000,00	Резерват Увац д.о.о. и други субјекти који ће бити ангажовани по потреби, за сваки конкретан посао.

VII САРАДЊА

1. Сарадња и партнерство са локалним становништвом

Сарадња са локалним становништвом је неопходна да би се одржала заштита неког подручја, па је један од примарних задатака Резерват Увац д.о.о, као управљача заштићеним подручјем и у 2023. години наставак и унапређивање сарадње са локалним становништвом. Локална заједница као корисник природних ресурса заштићеног подручја мотивисана је да користећи те ресурсе поштује потребу заштите биодиверзитета. Локално становништво треба да види заштићено подручје као јединствено добро које има и економску вредност. Потребна је стална едукација локалног становништва о могућности добити од тога што живе на подручју ЗП или непосредној близини.

2. Сарадња са другим власницима и корисницима непокретности у заштићеном подручју

У том циљу, Резерват увац д.о.о ће и током 2023. године организовати обавештавање локалног становништва, о свим важним питањима за њихов живот и рад на подручју или у непосредној близини СРП "Увац". Посебно ћемо им нагласити чињенице да предвиђени режим заштите неће угрозити било чије легалне и легитимне интересе и да ће, сви од тога имати вишеструке користи. Неопходно је у том дијалогу указати да се очување и одрживи развој заштићеног природног добра не могу остварити без поштовања прописаних мера и промена у понашању и начину обављања делатности.

3. Сарадња са невладиним организацијама

Задаци у 2023. години, а што је пракса свих претходних година од оснивања Резерват Увац д.о.о., су: наставак сарадње са организацијама спортских и рекреативних риболоваца, односно са корисницима суседних рибарских подручја, сарадња са ловачким удружењима, али и сарадња са свим другим невладиним организацијама које се баве питањима заштите и унапређења животне средине, одрживог развоја, обновљивих извора енергије, сеоског туризма и слично, као што су: Фондација за заштиту птица грабљивица из Београда, WWF Adria (World Wide Fund for Nature – Светска организација за заштиту природе), Друштво за заштиту и проучавање птица Србије из Новог Сада, "Чувари природе" из Пожеге, Друштво љубитеља птица и природе "Сове на опрезу" из Чачка, Wild Serbia из Ваљева, Стара Рашка итд.

Планирамо организовање заједничких акција чишћења увачких језера и река.

Средства за ову намену:

Средства за ову намену обезбеђује	Износ:
Резерват Увац д.о.о. - сопствени приходи	50.000,00
Укупно:	50.000,00

4. Међународна сарадња

Резерват Увац д.о.о. је спреман да пружи подршку, колико је то могуће, Заводу за заштиту природе Србије, Институту за биолошка истраживања "Синиша Станковић", другим стручним "кућама", на свим пословима и активностима везаним за међународну сарадњу. Резерват Увац д.о.о. нема капацитета да буде носилац великих међународних пројеката, али је спреман да пружи сву логистичку подршку, у виду чувара заштићеног подручја, возила, пловила и друге опреме.

Пратићемо актуелне позиве и конкурсе и у 2023. години, као што смо чинили током 2022.године у оквиру позива прекогранична сарадња Србија-Црна Гора, и аплицирати на неке од позива који буду из области заштите животне средине.

И за ову активност планирају се одређена средства, што је приказано у следећој табели:

Средства за ову намену обезбеђује	Износ:
Резерват Увац д.о.о. - сопствени приходи	200.000,00
Укупно:	200.000,00

5. Организовано и професионално удруживање заштићених подручја Србије и других заинтересованих паркова из окружења

Резерват Увац д.о.о. је члан Удружења заштићених подручја Србије и даћемо свој допринос свим активностима које ово удружење спроводи, а све у циљу повезивања и промоције заштите природе на целом простору Србије. Сарађујемо са колегама из бројних заштићених подручја, разговарамо и консултујемо се о свим питањима од важности и значаја за заштиту природе, као и свим другим актуелним темама – ова сарадња је, а што је очекивано и нормално, све боља и боља из године у годину, настојаћемо да се овај тренд настави и у 2023. години.

Такође, Резерват Увац је члан и националне асоцијације управљача туристичким спелеолошким објектима – НАУСТУС.

6. Сарадња са информативним гласилима и стручним часописима

Промоција и популаризација вредности заштићеног подручја спроводиће се кроз различите промотивне активности, сарадњу са медијима и гласилима, издавање пропагандног материјала, научно – популарних публикација, сајамске наступе и манифестације, сарадњу са образовним и установама културе, спровођење еколошких и едукативних радионица. Приказивање основних вредности резервата, односно промоција заштићеног подручја СРП "Увац", представљаће и у 2023. години

један од значајних задатака управљача на остварењу циљева заштите овог подручја.

Главни задаци у смислу промоције су:

- медијско приказивање (новине, часописи, магазини, радио и тв станице, интернет сајтови...) напора, резултата и успеха на очувању и унапређењу стања заштићеног подручја, његовог коришћења, као и проблема и тешкоћа који прате заштиту,
- снимање популарних, образовних и, евентуално, научних филмова,
- штампање проспеката, лифлета, брошура, приручника, упутстава и других публикација,
- интернет презентација.

7. Сарадња са фотографима

Резерват Увац д.о.о. је свих претходних година сарађивао са бројним еминентним фотографима из земље и региона, као што су Раде Прелић, Драган Боснић, Јарослав Пап, Светлана Дингарац, проф. Саша Прерадовић, проф. Бела Сабо, Владимир Мијаиловић, Милош Караклић, Александар Бубања, Драган Шапоњић, Саша Малезић... Ову сарадњу планирамо да унапредимо, тј. институционализујемо, потписивањем уговора о пословно – техничкој сарадњи. Овим уговором, ако таква буде воља и друге уговорне стране, планирамо да фотографима пружимо логистичку подршку неопходну за обилазак резервата (смештај/ноћење у собама Визиторског центра, возила и пловила, наравно, услугу чувара/водича), а да заузврат можемо користити део фотографија у промотивне сврхе, за потребе израде рекламног материјала, билборда, календара, без плаћања накнаде и уз (што се подразумева, такву праксу негујемо од оснивања) навођење имена аутора фотографије.

Укупно планирана средства за област VII

Планирана средства	Извршилац посла
Резерват Увац д.о.о. - сопствени приходи .. 250.000,00	Резерват Увац д.о.о. и други субјекти који ће бити ангажовани по потреби.

VIII ПОСЕБНИ ПОСЛОВИ И ЗАДАЦИ

1. Противпожарна заштита

Резерват Увац д.о.о. је током неколико претходних година набавио основна средства за ручно гашење пожара, попут напртњача за гашење водом и против – пожарних апарата, као и термовизијску камеру, која, поред осталог, служи за детекцију раног пожара. Ова опрема је била неопходна како би чувари природе могли хитно да реагују на гашењу

пожара, пре него што се на лицу места појаве припадници ватрогасних јединица Сјенице или Нове Вароши. Такође, сви чувари природе су завршили основну обуку о противпожарној заштити, и поседују сертификате о завршеној противпожарној обуци. Против пожарни апарати се редовно прегледају и одржавају.

2. Јубиларне награде и отпремнине

Један радник запослен у Резерват Увац д.о.о. (Зихнија Папић, из Сјенице, рибочувар) стиче право на пензију и тиме право на отпремнину. Ово је у складу са Законом о раду и у складу са чланом 56. Правилника о раду Резерват Увац д.о.о..

Средства за ову намену обезбеђује	Износ:
Резерват Увац д.о.о. - сопствени приходи	300.000,00
Укупно:	300.000,00

3. Обележавање важних датума за заштиту животне средине

Резерват Увац д.о.о. ће на пригодан начин, предавањем које ћемо организовати за ученике основних и средњих школа, наставнике и професоре биологије и географије, али и грађанство, у визиторском центру на Кокином Вроду, обележити важне датуме за заштиту животне средине, и то:

- 21. март - Светски дан шума
- 11. април - Дан заштите природе
- 22. април - Дан планете Земље
- 09. мај - Међународни дан птица
- 05. јун - Светски дан заштите животне средине
- Септембар, прва субота - Дан лешинара

Средства за обележавање наведених датума износе:

Средства за ову намену обезбеђује	Износ
Резерват Увац д.о.о. - сопствени приходи	100.000,00
Донације	50.000,00
Укупно:	150.000,00

4. Израда планских докумената

Према Закону о заштити природе, управљач доноси план управљања за период од десет година. Раније донет План управљања Резервата Увац д.о.о. истиче крајем 2022. године. Пре истека рока на који је план донет, анализираће се његово спровођење и остварени резултати у форми извештаја. Резерват Увац д.о.о треба да донесе нови План управљања којим се одређује начин спровођења заштите, коришћења и управљања заштићеним подручјем, смернице и приоритети за заштиту и очување природних вредности заштићеног подручја, као и развојне смернице, уз уважавање потреба локалног становништва.

Средства за ову намену обезбеђује	Износ
-----------------------------------	-------

Резерват Увац д.о.о - сопствени приходи	600.000,00
Укупно:	600.000,00

Укупно планирана средства за област VIII

Планирана средства	Извршилац посла
Резерват Увац д.о.о. - сопствени приходи .. 950.000,00	Резерват Увац д.о.о. и други субјекти који ће бити ангажовани по потреби, за сваки конкретан посао.
Приходи од донација 100.000,00	Резерват Увац д.о.о. и други субјекти који ће бити ангажовани по потреби, за сваки конкретан посао.

Активности које ће бити финансиране из прихода који су планирани од наплате накнада за коришћење СРП "Увац"

Активности које ће бити финансиране из прихода који су планирани од наплате накнада за коришћење заштићеног подручја СРП "Увац" су активности из дела **III ЗАШТИТА, ОДРЖАВАЊЕ, ПРАЂЕЊЕ СТАЊА И УНАПРЕЂЕЊЕ ПРИРОДНИХ И СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ; Приоритетне мере и активности на управљању природним вредностима**. Ово све је дато у табелама које прате поменути део III Програма управљања Специјалним резерватом природе "Увац" за 2023. годину.

IX ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА

Табела прихода:

ФИНАНСИЈСКИ ПЛАН ЗА 2023. ГОДИНУ - Табела прихода за заштићено подручје Специјални резерват природе "Увац"		
	Извори прихода	Износ у динарима
1	Средства Буџета Републике Србије	21.110.000,00
	1.1. Министарство заштите животне средине	17.040.000,00
2	Сопствени приходи	35.265.000,00
	4.1. Накнаде	16.715.000,00
	4.2. Остали приходи (рибарство, туризам)	18.570.000,00
3	Средства општине, донација, поклона	100.000,00
	3.1. донације, поклони	100.000,00
	Укупно приходи	56.475.000,00

Табела расхода:

	ВРСТЕ РАСХОДА	БУЏЕТ РС	СОПСТВЕНИ ПРИХОДИ	ПРИХОДИ ОД ОПШТИНЕ, ДОНАЦИЈА, ПОКЛОНА	УКУПНО
III	ЗАШТИТА, ОДРЖАВАЊЕ, ПРАЂЕЊЕ СТАЊА И УНАПРЕЂЕЊЕ ПРИРОДНИХ И СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ	15.940.000,00	25.855.000,00	0,00	41.795.000,00
	Бруто зараде чувара заштићеног подручја	6.400.000,00	1.815.000,00	0,00	8.215.000,00
	Бруто зараде рибочувара	0,00	3.400.000,00	0,00	3.400.000,00
	Бруто зараде стручног особља	80.000,00	3.400.000,00	0,00	3.480.000,00
	Бруто зараде осталог особља запосленог код управљача и материјални трошкови њиховог рада	0,00	7.700.000,00	0,00	7.700.000,00
	Средства за основну обуку чувара за рад са живим дивљим животињама	100.000,00	50.000,00	0,00	150.000,00
	Бруто накнаде члановима скупштине	0,00	1.300.000,00	0,00	1.300.000,00
	Средства за опремање и обуку чуварске и стручне службе	0,00	300.000,00	0,00	300.000,00

Средства за набавку униформи за чуваре заштићеног подручја	560.000,00	240.000,00		800.000,00
Средства за набавку униформи за остале запослене који нису чувари заштићеног подручја	0,00	500.000,00	0,00	500.000,00
Гориво (за возила, пловила, моторне тестере...)	2.800.000,00	1.200.000,00	0,00	4.000.000,00
Набавка новог возила за потребе превоза угинулих животиња на хранилиште "Манастирина"	3.000.000,00	1.200.000,00	0,00	4.200.000,00
Одржавање постојећег видео надзора	0,00	150.000,00	0,00	150.000,00
Управљање отпадом – селектовање и одвожење отпада	100.000,00	100.000,00	0,00	200.000,00
Материјални трошкови одржавања техничких средстава (регистрација возила, амортизација материјално-техничких средстава, одржавање чистоће...)	0,00	2.600.000,00	0,00	2.600.000,00
Одржавање визиторског центра на Кокином броду	500.000,00	400.000,00	0,00	900.000,00
Одржавање статусних табли и обнављање граничних ознака	250.000,00	150.000,00	0,00	400.000,00
Постављање табли упозорења, обавештења и забрана	100.000,00	100.000,00	0,00	200.000,00
Набавка мултифункционалног GPS уређаја и обука чуварске службе за руковање истим	100.000,00	100.000,00	0,00	200.000,00
Управљања културним наслеђем	250.000,00	250.000,00	0,00	500.000,00
Организовано сакупљање, превоз, прерада и уништавање СПЖП	400.000,00	200.000,00	0,00	600.000,00
Рад хранилице за медведе (набавка биљне хране и рибе)	0,00	50.000,00	0,00	50.000,00
Контрола успешности гнежђења белоглавог супа	100.000,00	50.000,00	0,00	150.000,00
Одржавање континуитета у маркирању лешинара	400.000,00	200.000,00	0,00	600.000,00

	и усвајања савремених метода праћења белоглавог супа				
	Уређење простора у близини хранилишта и изградња купалишта за птице износе	400.000,00	200.000,00	0,00	600.000,00
	Мониторинг постојећих кућица за сове	0,00	50.000,00	0,00	50.000,00
	Едукација рекреативних и спортских риболоваца	0,00	50.000,00	0,00	50.000,00
	Наставак мониторинга водних тела подручја Специјалног резервата природе „Увац“	400.000,00	100.000,00	0,00	500.000,00
IV	ПРИОРИТЕТНИ ЗАДАЦИ НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКОГ И ОБРАЗОВНОГ РАДА	1.250.000,00	850.000,00	0,00	2.100.000,00
	Ихтиофаунистичка истраживања утицаја алохтоних (унетих) врста на аутохтоне врсте у водама Увачких језера	150.000,00	250.000,00	0,00	400.000,00
	Израда регистра биљних врста у СРП "Увац"	400.000,00	300.000,00	0,00	700.000,00
	Истраживање популације сисара	400.000,00	150.000,00	0,00	550.000,00
	Наставак мониторинг слепих мишева у спелеолошким објектима заштићеног подручја	100.000,00	50.000,00	0,00	150.000,00
	Тотални попис дневних лептира на различитим локалитетима у границама заштићеног подручја	200.000,00	100.000,00	0,00	300.000,00
V	ПЛАНИРАЊЕ, ИЗГРАДЊА И УРЕЂЕЊЕ ПОДРУЧЈА	2.270.000,00	5.810.000,00	0,00	8.080.000,00

Јачање капацитета за прихват -Уређење модерног прихватилиште које ће користити за потребе збрињавања свих птица пронађених на подручју југозападне Србије, као и других аутохтоних дивљих животиња, а којима је потребна помоћ	700.000,00	300.000,00	0,00	1.000.000,00
Водоснабдевање Визиторског центра на Кокином Броду – израда Пројекта каптаже изворишта на Мандића коси, каптажа истог и полагање црева	300.000,00	200.000,00	0,00	500.000,00
Поправка прилазних путева до хранилишта "Манастирина" и видиковца Велики врх (обод Увачког језера/кањона) и видиковца на Стеванетићима(обод Златарског језера/кањона)	0,00	680.000,00	0,00	680.000,00
Уређење веза за пристан на Увачком (Сјеничком) језеру, на локалитету Маркова Раван.	100.000,00	400.000,00	0,00	500.000,00
Изградња мокрог чвора на локалитету Растоке	0,00	1.250.000,00	0,00	1.250.000,00
Поправка и обезбеђивање пешачке стазе Трупова коса - Равни крш и поправка и обезбеђивање пешачке стазе Оштра коса - Велики врх	120.000,00	180.000,00	0,00	300.000,00
Поправка и обезбеђивање пешачке стазе унутар Ледене пећине	600.000,00	350.000,00	0,00	950.000,00
Формирање улазне станице на локалитету Велики врх	300.000,00	200.000,00	0,00	500.000,00

	Изграда и постављање кућице, односно осматрачнице за птице на хранилишту за белоглаве супове, а у циљу додатног праћења лешинара и нучно образовног рада	150.000,00	250.000,00	0,00	400.000,00
	Ангажовање 5 лица Уговором о привременим и повременим пословима	0,00	2.000.000,00	0,00	2.000.000,00
VI	ПРОМОЦИЈА ВРЕДНОСТИ ЗАШТИЂЕНОГ ПОДРУЧЈА	1.650.000,00	1.550.000,00	0,00	3.200.000,00
	Штампање промотивног материјала (проспекти, брошуре, приручници, упутства...)	150.000,00	150.000,00	0,00	300.000,00
	Штампање материјала за посетиоце (улазнице, дозволе за риболов, мапе...)	0,00	300.000,00	0,00	300.000,00
	Интернет презентација (закуп домена, одржавање сајта...)	0,00	200.000,00	0,00	200.000,00
	Учешће на сајму туризма у Београду, Nisville Jazz Festival-у и међународном сајму	0,00	100.000,00	0,00	100.000,00
	Набавка туристичких пловила	1.500.000,0	500.000,00	0,00	2.000.000,00
	Набавка и уградња бочне цераде на нова пловила	0,00	300.000,00	0,00	300.000,00
VII	САРАДЊА	0,00	250.000,00	0,00	250.000,00
	Организовање акција чишћења увачких језера и река	0,00	50.000,00	0,00	50.000,00
	Прекогранична сарадња и учешће у пројектима	0,00	200.000,00	0,00	200.000,00
VIII	ПОСЕБНИ ПОСЛОВИ И ЗАДАЦИ	0,00	950.000,00	100.000,00	1.050.000,00
	Јубиларне награде и отпремнине	0,00	300.000,00	0,00	300.000,00
	Обележавање важних датума за заштиту животне средине	0,00	50.000,00	100.000,00	150.000,00
	Израда планских докумената	0,00	600.000,00	0,00	600.000,00
	УКУПНИ ТРОШКОВИ	21.110.000,00	35.265.000,00	100.000,00	56.475.000,00

**У Новој Вароши,
26.12.2022. године**

Резерват Увац д.о.о.

Миљка Дучић, В.Д. директора